

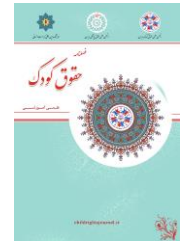

انجمن علمی حقوق کودک ایران / انجمن علمی حقوق پزشکی ایران / انجمن علمی حقوق بین‌المللی کرامت انسانی

فصلنامه حقوق کودک

دوره پنجم، شماره نوزدهم، پاییز ۱۴۰۲، صفحات ۹۳-۸۳

Journal Homepage: <http://childrightsjournal.ir>

مقررات وضع شده توسط شورای اروپا و اتحادیه اروپا علیه گسترش پورنوگرافی کودکان از طریق اینترنت

امیررضا محمودی^۱، سیده‌مهشید میری بالاجورشری^{۱*}

۱. گروه حقوق، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: کودکان در فضای مجازی قربانی مسائلی متعددی از جمله پورنوگرافی هستند. اشخاص و شرکت‌هایی که به واسطه زیاده‌خواهی از کودکان به عنوان ابزاری برای مقاصد شوم خود استفاده می‌کنند. در این مقاله هدف اصلی تبیین تلاش‌هایی هست که از طرف شورای اروپا و اتحادیه اروپا برای جلوگیری و گسترش این مقاصد شوم مثل پورنوگرافی کودکان، است. تلاش‌هایی که با وضع قوانین پیشگیرانه و الزام کشورهای متعاقد برای پیوستن بدان و اجرای این مقررات صورت گرفته است.

روش: در این مقاله نوع تحقیق نظری، روش تحقیق توصیفی - تحلیلی می‌باشد که با ابزار فیش با استفاده از منابع کتابخانه‌ای تنظیم شده است. **یافته‌ها:** یافته‌ها حاکی از آن است که تلاش‌هایی که از طرف شورای اروپا و متعاقب آن اتحادیه اروپا در جلوگیری و گسترش پورنوگرافی کودکان در فضای مجازی صورت گرفته است، یکی از اولین تلاش‌های مجامع بین‌المللی در قبال آن بوده است. درست است که قلمرو حاکمیتی این تلاش‌ها صرفاً اروپا و کشورهای موجود در آن قلمرو را شامل می‌شود، ولی از آنجایی که این تلاش‌ها می‌توانند جزء قواعد الگویی و نمونه برای سایر کشورهای جهان تلقی شوند، می‌توانند در استانداردهای جدید وضع شده راجع به جلوگیری از گسترش پورنوگرافی کودکان مفید باشند.

نتیجه‌گیری: شورای اروپا با وضع احکامی در جهت جلوگیری و گسترش پورنوگرافی کودکان در فضای مجازی توانسته آن را به نوعی جرم‌انگاری کند و با توجه به اینکه کشورهای امضاکننده آن را مختار گذاشته که این مقررات را با توجه به حقوق و مقررات موضوعه خود بومی‌سازی کند، لذا توانسته گامی محکم در جهت جلوگیری از گسترش این بزه فراهم آورد. همچنین تلاش‌هایی که از طرف اتحادیه اروپا متعاقب تلاش‌های شورای اروپا صورت گرفته در جهت نهادینه کردن این مقررات پیشگیرانه می‌تواند تلقی شود.

واژگان کلیدی: پورنوگرافی؛ پرنوگرافی کودکان؛ فضای مجازی؛ شورای اروپا؛ اتحادیه اروپا

نویسنده مسئول: سیده‌مهشید میری بالاجورشری؛ پست الکترونیک: mahshid.miri.id@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۳

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Mahmoudi AR, Miri Balajorshari SM. Regulations Established by the Council of Europe and the European Union against the Spread of Child Pornography through the Internet. Child Rights Journal. 2023; 5(19): 83-93.

مقدمه

رایانه‌ها و اینترنت که مسلماً مهم‌ترین اختراع عصر ما هستند، می‌توانند در کنار مزایا و امکاناتی که برای زندگی روزمره بشر به همراه دارند آسیب‌ها و مشکلاتی نیز به ارمغان می‌آورند. کسانی که بیشتر تحت تأثیر این آسیب‌ها قرار می‌گیرند کودکان هستند، زیرا آن‌ها در سنین رشد هستند و نسبت به بزرگسالان در برابر عوامل خارجی، استثمار و خطرات آسیب‌پذیرتر می‌باشند.

اینترنت و فضای سایبر یکی از مهم‌ترین پیشرفت‌های بشر محسوب می‌شود. این فضا با آنکه فواید بسیاری برای بشر داشته و وسیله‌ای برای تسهیل امورات مختلف، از جمله ارتباطات، پزشکی، تولید و... شده باعث مشکلات جدی نیز برای بشر شده است. یکی از مشکلاتی که این فضا برای بشر ایجاد کرده است تسهیل دسترسی به داده‌های غیر اخلاقی برای همگان به ویژه کودکان می‌باشد. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که سازمان‌های بین‌المللی به ویژه شورای اروپا و اتحادیه اروپا در رابطه با پرنوگرافی کودکان چه اقداماتی را انجام داده‌اند؟ بنابراین فرض بر این است که سازمان‌های بین‌المللی به ویژه شورای اروپا و اتحادیه اروپا توانسته‌اند اقدامات پیشگیرانه‌ای را در جهت پرنوگرافی کودکان به شکل تقنینی و اجرایی انجام دهند.

کودکان به عنوان یکی از اقشار آسیب‌پذیر در فضای مجازی نیاز به حمایت همه‌جانبه سازمان‌های بین‌المللی و کشورها دارند (۱). با توجه به اینکه جرائمی که بر علیه کودکان در فضای سایبر اتفاق می‌افتد، معمولاً جنبه بین‌المللی و فرامرزی دارند، لذا بدون همکاری کشورها و سازمان‌های بین‌المللی نمی‌توان از فعالیت‌های پیشگیرانه در این زمینه صحبت کرد، چراکه هیچ کشوری نمی‌تواند به تنهایی با محدودکردن دسترسی‌ها جلوی وقوع بزه علیه کودکان در فضای سایبر را بگیرد، زیرا که

فیلترکردن و محدودکردن دسترسی به سمت قضیه می‌باشد. در سویی دیگر خود کودکان می‌توانند ابزاری برای سوءاستفاده در زمینه‌های پرنوگرافی باشند. افرادی که با هر نوع قصدی می‌توانند از کودکان در زمینه بهره‌کشی جنسی استفاده نمایند.

جرائم سایبری عموماً بر روی و یا از طریق سیستم‌های متصل به یکدیگر توسط یک شبکه انجام می‌شوند. رایج‌ترین و پیشرفته‌ترین سیستم شبکه امروزی «اینترنت» است. ساختار بین‌المللی اینترنت که فراتر از مرزهای کشوره بوده‌ها و دارای ویژگی نامحدودبودن انتقال داده‌ها و دشواری کنترل آن‌ها هست، ناگزیر مبارزه با جرائم سایبری را فراتر از مرزهای کشور می‌برد و بدان صیغه بین‌المللی می‌بخشد (۲).

محتوای مستهجن با هدف کودکان، که یکی از بزرگ‌ترین آسیب‌هایی است که از طریق اینترنت برای کودکان ایجاد می‌شود و در قوانین کیفری بسیاری از کشورهای خارجی در مقررات بین‌المللی به عنوان یک نوع جرم تلقی شده است و استفاده از کودکان در تهیه این مطالب و داده‌ها یکی از مهم‌ترین مشکلاتی است که در اینترنت با آن مواجه هستیم. این مسأله مهم موضوع اسناد وضع شده توسط اتحادیه اروپا و شورای اروپا بوده است، چه در مورد کودکان تحت تأثیر این مطالب و داده‌ها و چه استفاده از کودکان به عنوان اشیا در به دست‌آوردن و ساخت و تولید چنین محتوایی (۳). بر اساس کنوانسیون جرائم سایبری اروپا، کشورهای متعاقد موظف به وضع مقررات مهم و جدی جهت پیشگیری و کنترل چنین بزه‌هایی در این زمینه هستند.

به ویژه تصویب اخیر «کنوانسیون اروپایی جرائم رایانه‌ای» که حاصل تلاش‌های شورای اروپا در زمینه مبارزه و کنترل بزه رایانه‌ای بوده و اینکه کشورهای غیر عضو شورای اروپا نیز این موافقت‌نامه را امضا کرده‌اند (۴)،

کنوانسیون توسط ۳۸ کشور امضا شده است. طبق روال مندرج در مواد مربوطه کنوانسیون، در مرحله بعدی انطباق مقررات کنوانسیون که به صورت اصول کلی است توسط کشورهای عضو در قوانین داخلی خود محول شده است و اجرای آن مقررات توسط کشورهای متعاقد درخواست شده است. پایان این دوره طبق موافقتنامه ۳۰ ژوئن ۲۰۰۳ تعیین شده است.

با تصویب متن مورد بحث، اولین کنوانسیون بین‌المللی جرائم ارتكابی از طریق اینترنت و سایر شبکه‌های اطلاعاتی پدید آمد، بدین ترتیب از نظر موضوع بررسی، اولین موافقتنامه بین‌المللی حمایت از کودکان لازم‌الاجرا شد.

توافقنامه شامل چهار بخش است: ۱- شرایط؛ ۲- اقداماتی که باید در سطح ملی اتخاذ شود - حقوق ماهوی و رویه قضایی؛ ۳- همکاری بین‌المللی؛ ۴- سایر مقررات.

در بخش دوم کنوانسیون با عنوان «اقدامات قابل اتخاذ در سطح ملی - حقوق ماهوی و آیین دادرسی»، مقرراتی در خصوص جرائم ارتكابی از طریق رایانه، تعریف و شناسایی جرائم ارتكابی از طریق رایانه و همچنین سایر موارد مرتبط وجود دارد (۷). در قسمت مقررات، یعنی مسائل حقوق ماهوی، ابتدا ۹ جرم در چهار دسته مختلف تعریف شده و سپس تعهدات و مجازات‌های لازم نسبت بدان‌ها مشخص شده‌اند. جرائم مندرج در کنوانسیون عبارتند از:

- جرائم علیه محرمانه‌بودن، یکپارچگی و در دسترس بودن داده‌ها یا سیستم‌های فناوری اطلاعات، (دسترسی غیر قانونی، مداخله غیر قانونی، مداخله داده‌ها، مداخله سیستم‌ها، سوءاستفاده از دستگاه‌ها).

- جرائم جعل ارتكابی از طریق سیستم‌های اطلاعاتی و جرائم کلاهبرداری از طریق سیستم‌های اطلاعاتی، (کلاهبرداری مجازی و جرائم کلاهبرداری).

نشان می‌دهد که اقدامات مؤثری برای پیشگیری و کنترل آن آغاز شده است و به نوعی در سرتاسر جهان علیه پورنوگرافی کودکان اقدامات قانونی جدی صورت گرفته است.

روش

تحقیق حاضر به روش توصیفی - تحلیلی ضمن بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای به انجام رسیده است.

یافته‌ها

۱. مقررات تدوین شده در کنوانسیون جرائم سایبری

شورای اروپا: کمیته اروپایی جرم و جنایت (CDPC) با تصمیم شماره «CDPC/103/211196» در ۱۹۹۶ تصمیم به تشکیل کمیته‌ای متشکل از کارشناسان برای رسیدگی به جرائم سایبری گرفت. این کنوانسیون در سال ۱۹۹۷ زمانی در دستور کار قرار گرفت که کمیته وزرای شورای اروپا از کارشناسان درخواست کرد متن قانونی را که ماهیت الزام‌آور در رابطه با موضوعات مربوط به جرائم سایبری داشته باشد، تهیه کنند. متن پیش‌نویس در آوریل ۲۰۰۰ در اینترنت منتشر شد و متن پیش‌نویس شکل نهایی خود را در ژوئن ۲۰۰۱ به خود گرفت (۵). پیش‌نویس قرارداد بازنگری شده و نهایی شده و متن توضیحی آن برای تصویب در مجمع عمومی آن در ژوئن ۲۰۰۱ به کمیته اروپایی جرم و جنایت ارائه شد. پس از آن پیش‌نویس قرارداد برای پذیرش و امضا به کمیته وزرای شورای اروپا ارائه شد.

کنوانسیون جرائم سایبری شورای اروپا در ۲۳ نوامبر ۲۰۰۱ در بوداپست، پایتخت مجارستان، برای امضای کشورها ارائه شد و تا به امروز، ۳۴ عضو شورای اروپا و ۴ کشور غیر عضو ایالات متحده، ژاپن، آفریقای جنوبی و کانادا) کنوانسیون را امضا کرده‌اند (۶). در مجموع این

پورنوگرافی کودکان تهیه و تصویب شده است و در این راستا ابتکاری برای مبارزه با استثمار جنسی از کودکان و پورنوگرافی کودکان (COM 2000/854) راه اندازی شده است.

برای اینکه اعمال مذکور در آیین نامه این ماده جرم تلقی شود، باید اعمال عمداً توسط مرتکب انجام شود. کشورهای عضو این موضوع را هنگام تطبیق قوانین داخلی خود با کنوانسیون در نظر خواهند گرفت (۹). به عبارت دیگر، مفهوم «جرم ارتكابی از روی سهل انگاری» که در سیستم حقوق جزای اکثر کشورها (حتی ایران) شناسایی شده است، در این کنوانسیون گنجانده نشده است و در این رابطه ادعا شده است که در تهیه مقررات این کنوانسیون نظریه حقوق کیفری مدرن پذیرفته شده است. بر این اساس، دسترسی، توزیع، انتشار، تولید یا داشتن هرزه نگاری کودکان تنها در صورت ارتكاب عمدی جرم تلقی شده و مرتکب این عمل مسئول خواهند بود.

این امر به ویژه در تعیین مسئولیت ارائه دهندگان خدمات اینترنتی و ارائه دهندگان محتوای اینترنتی مهم است، اما اگر مقررات مشخص تر و جامع تری از قبل در خصوص آی اس پی ها (ISP) در این زمینه وجود داشته باشد، معتبر خواهند بود. مقررات وضع شده در ماده ۹ کنوانسیون در مورد پورنوگرافی کودکان در قسمت های زیر توضیح داده شده است.

۱-۲. توزیع و نگهداری مواد مستهجن کودکان: بر اساس بند ۱ («الف») ماده ۹، تولید، توزیع و نگهداری الکترونیکی مواد مستهجن کودکان جرم انگاری شده است. هدف از تهیه این ماده، تقاضای قطع منبع عمل برای جلوگیری از هرزه نگاری کودکان و بهره کشی از کودکان به این شکل است (۱۰). بنابراین به گفته برگزارکنندگان کنوانسیون، عرضه و تقاضا برای پورنوگرافی کودکان به طور کامل پایان خواهد یافت.

- جرائم مرتبط با محتوا، (مانند داشتن و توزیع مطالب مرتبط با پورنوگرافی کودکان در سطح بین المللی).

- نقض حقوق مالکیت معنوی و توزیع خلاف مقررات داده ها در سطح بین المللی.

علاوه بر این، در توجیه کنوانسیون آمده است که جرائم مندرج در کنوانسیون در پایین ترین سطح قابل توافق نگه داشته می شود و به صورت کلی بیان شده اند و ممکن است انواع دیگر اعمال نیز در نظام های حقوقی ملی جرم تلقی شوند.

۲. جرائم مربوط به پورنوگرافی کودکان در ماده ۹

کنوانسیون: ماده ۹ کنوانسیون به پورنوگرافی کودکان می پردازد. ارزش حقوقی که در این ماده سعی شده از آن حمایت شود، تقویت تدابیری است که از کودکان به ویژه در برابر استثمار جنسی حمایت می کند و مواد مربوطه از احکام کیفری ملی کشورهای طرف کنوانسیون درخواست می کند، مقرراتی را در راستای مبارزه، پیشگیری و کنترل آن طبق مقررات کلی کنوانسیون تنظیم کنند (۸). با این کنوانسیون و تقویت حفاظت در برابر استفاده از سیستم های اطلاعاتی در جرائم جنسی علیه کودکان، کشورهای متعاقد در صورت عدم وجود مقررات در این زمینه، مقررات مؤثری وضع و به موقع اجرا خواهند گذاشت. مراحل توسعه این ماده در متن توضیحی کنوانسیون به شرح زیر بیان شده است:

این ماده در پاسخ به نگرانی های بیان شده در حوزه پورنوگرافی کودکان و استثمار آن ها و استفاده از شبکه اینترنت جهانی انجام این بزه در دومین اجلاس سران کشورها و دولت های شورای اروپا (استراسبورگ، ۱۱-۱۰ اکتبر ۱۹۹۷ م) تهیه شده است و بر اساس مفاد کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد حقوق کودک، فروش کودکان، فحشا و هرزه نگاری کودکان، همچنین مطابق با گرایش بین المللی به سمت ممنوعیت

۲-۲. مفهوم و مصادیق پورنوگرافی کودکان: در این بند مشخص شده است که عبارت «پورنوگرافی کودک» که در بند شماره ۱ آمده شامل چه مواردی می‌شود، زیرا در مفهوم مستهجن به معنای مندرج در کنوانسیون گنجانده شده است. نقاشی، فیلم، کارتون و حتی انیمیشن‌های مصنوعی (شبیه‌سازی) نیز به عنوان مصادیق پورنوگرافی کودکان در نظر گرفته شده است (۱۱). بر این اساس، موقعیت‌های زیر پورنوگرافی کودکان تلقی می‌شوند:

- مشارکت یک خردسال در یک عمل تلقین جنسی.
- شرکت شخصی که به نظر می‌رسد صغیر نباشد (شک در صغیربودن یا نبودن) در یک عمل تلقین‌کننده جنسی.
- تصاویری که یک کودک خردسال را در حال مشارکت در یک عمل وسوسه‌انگیز جنسی نشان می‌دهد.

اصطلاح «مواد مستهجن» در بند ۲ تابع معیارهای ملی برای طبقه‌بندی آن به عنوان ناپسند، ناشایست و مشابه غیر اخلاقی (شنیع) است. در اینجا، اینکه چه داده‌هایی مستهجن تلقی می‌شود و تا چه اندازه موارد مستهجن محسوب می‌شود، به سیستم‌های حقوقی داخلی کشورهای متعاقد واگذار شده است. همانطور که مشخص است، آنچه که به منزله موارد زشت و مستهجن می‌باشند، در هر زمان و همچنین از کشوری به کشور دیگر و حتی بین گروه‌های فرهنگی مختلف در یک کشور متفاوت است. با این حال، مطالبی با ارزش هنری، پزشکی، علمی یا مشابه ممکن است مواد غیر مستهجن در نظر گرفته شوند. بنابراین ابتکار عملی که کنوانسیون به کشورهای متعاقد با فرهنگ‌های مختلف اعطا کرده و از آنها خواسته که مفهوم داده مستهجن را بر طبق مقررات و عرف و فرهنگ خود معنی نمایند بسیار پسندیده تلقی می‌شود.

گرچه «عمل ناپسند جنسی» در یک مفهوم قابل شناسایی در کنوانسیون مشخص نشده است، معنای آن

اعمالی که در شمول ماده ۹ جرم محسوب می‌شوند با عبارات مختلفی تبیین شده‌اند. اصطلاح «در دسترس قرارداد» در بند ۱ («ب») به معنای در دسترس قرارداد پورنوگرافی کودکان از طریق یک سیستم رایانه‌ای است. همچنین شامل درخواست از دیگران برای به دست آوردن پورنوگرافی کودکان نیز می‌شود. نکته مهم در اینجا این است که مجری بتواند محتوای مرتبط را ارائه دهد. به عنوان مثال، با ایجاد سایت‌های مستهجن کودکان، در دسترس قرارداد استفاده از پورنوگرافی کودکان برای استفاده آنلاین دیگران یا ایجاد لینک‌هایی که دسترسی به سایت‌های پورنوگرافی کودکان را تسهیل می‌کند یا درج چنین لینک‌هایی، در محدوده ماده ۹ جرم محسوب می‌شود.

بند ۱ («ج») بیان می‌کند که انتشار یا توزیع پورنوگرافی کودکان از طریق یک سیستم اطلاعاتی جرم تلقی خواهد شد. مقصود از توزیع در اینجا انتشار فعال مطالب است. ارسال مطالب حاوی هرزه‌نگاری کودکان برای شخص دیگری از طریق سامانه اطلاعاتی نیز انتشار هرزه‌نگاری کودک محسوب می‌شود و در حیطه جرم قرار می‌گیرد.

در بند ۱ («د») آمده است که عمل «به دست آوردن برای استفاده خود یا شخص دیگری» به معنای اقدام فعالانه در پورنوگرافی کودکان می‌باشد. بنابراین در این زمینه دانلود پورنوگرافی کودک به هر شکلی جرم محسوب می‌شود.

بر اساس بند ۱ («ه»), داشتن پورنوگرافی کودکان بر روی یک سیستم کامپیوتری یا بر روی یک حامل داده مانند یواس‌پی (USP) دیسک یا سی‌دی رم (CD-ROM) جرم است. بزه تلقی کردن پورنوگرافی کودکان تقاضا برای چنین داده‌هایی را کاهش می‌دهد. جرم‌انگاری تمام بخش‌های زنجیره، از تولید تا تملک، راهی مؤثر برای کاهش تولید پورنوگرافی کودکان است.

آنچه در این کنوانسیون در نظر گرفته شده است، جلوگیری از استفاده افراد زیر ۱۸ سال به عنوان اشیای جنسی است. همچنین امکان تعیین سن متفاوت در این خصوص برای طرفین متعاقد وجود دارد، مشروط بر اینکه کمتر از ۱۶ سال تمام نباشد. نتیجه دیگری که از اینجا می‌توان گرفت، این است که ممکن است برای طرفین متعاقد امکان تعیین سن بالاتر از ۱۸ سال وجود داشته باشد (۱۲)، زیرا در کنوانسیون حکمی برخلاف آن پیش‌بینی نشده است، چراکه طبق کنوانسیون کشورهای عضو مختارند هر زمان که بخواهند چنین مقرراتی را با در نظر گرفتن مقررات داخلی خود وضع کنند. کنوانسیون فقط حد پایین را تعیین می‌کند. بنابراین حفاظت از افراد زیر سن قانونی می‌تواند به طور مؤثرتری تضمین شود.

۲-۴. به رسمیت شناخته شدن مقررات کنوانسیون: این بند به طرف‌های متعاقد این حق را می‌دهد که نسبت به بندهای ۱ («د») و «ه») و بندهای ۲ («ب») و ۲ («ج») قید شرط کنند. روال این امر در ماده ۴۲ کنوانسیون تعیین شده است، به طوری که به رسمیت شناختن چنین حق قید و شرطی ممکن است از نظر قابل اجرا بودن مؤثر کنوانسیون باعث مثبت تلقی شدن موارد شود. این وضعیت تأثیر کنوانسیون را بر جلوگیری از استفاده از کودکان به عنوان اشیای جنسی کاهش می‌دهد. در نگاه اول، مقرراتی که از نظر حمایت از کودکان بسیار مثبت به نظر می‌رسد - صرف نظر از بحث‌های مربوط به آزادی بیان در مقررات عمومی - در صورت اجرای این شرط‌ها بی‌اثر خواهند بود.

اقدامات تولید، توزیع و در اختیار داشتن داده‌های حاوی هرزه‌نگاری کودکان از طریق سیستم‌های اطلاعاتی که امروزه تقریباً به زخمی خونریز تبدیل شده و از زمان ظهور اینترنت به عنوان مضرترین جنبه این سیستم

به طور مفصل در متن توضیحی کنوانسیون تعریف شده است. بر این اساس، اولین نکته‌ای که باید به آن توجه کرد، این است که واقعی یا شبیه‌سازی شدن رویداد تفاوتی ندارد. اگر یکی از حالات ذکر شده در زیر رخ دهد، بدون توجه به سایر جهات، عمل مورد نظر محقق خواهد شد. بر این اساس، مفهوم عمل ناپسند جنسی در این کنوانسیون به شرح زیر است:

- آمیزش جنسی، از جمله تناسلی، دهانی، مقعدی بین افراد زیر سن قانونی، بین یک فرد بالغ و یک خردسال، بین یک جنس یا جنس متفاوت.

- رابطه با حیوانات.

- خودارضایی.

- آزار جنسی سادیستی یا مازوخیستی.

- تماس ناخواسته با ناحیه تناسلی یک خردسال.

کنترل قانونی در نظر گرفته شده در بند «الف» این بند، محافظت از کودکان در برابر رفتارهای بد (جنسی) است. کنترل قانونی که در بندهای «ب» و «ج» همان پاراگراف ارائه می‌شود، جلوگیری از شکل‌گیری خرده‌فرهنگی است که ممکن است کودکان را به چنین اعمالی تشویق یا اغوا کند و در نتیجه اجازه بدرفتاری جنسی با کودکان را بدهد.

۲-۳. مفهوم کودک: در این بند، تعریف «کودک»، «کودک» ارائه شده است. بدین‌منظور، برای یافتن استاندارد کلی در بین کشورها، سن ۱۸ سالگی در تعریف «کودک» در کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد مبنا قرار گرفته است (۴). در واقع، این وضعیت در متن توضیحی کنوانسیون نیز بیان شده است. این محدودیت سن رضایت برای رابطه جنسی نیست. ممکن است توسط قوانین ملی به عنوان یک جرم در نظر گرفته شود که افراد زیر سن خاصی حتی با رضایت خود رابطه جنسی داشته باشند.

رسمی وزرای دادگستری در سال ۱۹۹۶ به موضوعات قاچاق انسان و سوءاستفاده جنسی از کودکان اشاره شد و در بیانیه شورا و وزیران آموزش و پرورش جلسه‌ای تشکیل شد. در ۲۰ دسامبر همان سال، موضوع پدوفیلیا و حمایت از کودکان به طور خاص مورد توجه قرار گرفت. این تحولات در نهایت با پذیرش سندی همراه شد (۲) که در قسمتی جداگانه در زیر بررسی می‌شود:

سند حمایت کودکان در اینترنت، در ۲۸ فوریه ۲۰۰۱ توسط کمیته مذکور در بروکسل در نتیجه تحولاتی که در بند ۱ بیان کردیم، تهیه و تصویب شد (۱۲). این سند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا هدف آن محافظت از کودکان در اینترنت است. در این سند، نگرانی محافظت از کودکان در برابر خشونت، تبلیغات مشروبات الکلی و محتوای مستهجن در اینترنت و جلوگیری از استفاده از کودکان به عنوان اشیا در محتوای مستهجن که در کنوانسیون جرائم سایبری شورای اروپا برجسته شده است، مطرح گشت و اقداماتی در این خصوص در سند گنجانده شد (۱۳).

در ماده ۴-۱ سند آمده است که ۳۰ درصد از بازدیدهای انجام شده در اینترنت و تقریباً ۵۰/۰۰۰ تا ۶۰/۰۰۰ سایت، حاوی مطالب مستهجن هستند. با این حال، بیان شده است که کودکان پایگاه مشتریان هدف چنین سایت‌هایی نیستند، زیرا کودکان مشتریان خوبی نیستند، مگر اینکه پول پرداخت کنند، اما باز هم دسترسی به چنین سایت‌هایی آسان است و بنابراین کودکان در برابر اثرات مضر آن آسیب‌پذیر هستند.

در ماده ۴-۲-۱ این سند که با عنوان فعالیت‌های غیر قانونی در اینترنت آمده است، بیان شده که مدت زیادی طول می‌کشد تا متهمین پورنوگرافی کودکان به محاکمه کشیده شوند. همچنین در این سند تأکید شد که از میان هزاران تصویر مورد استفاده در سوءاستفاده آنلاین، پلیس

شبکه بسیار مفید تلقی می‌شود، به نوعی یک مشکل بین‌المللی تلقی می‌شود.

این یک دیدگاه مشترک است که داده‌های مربوط به پورنوگرافی کودکان و اقدامات انجام شده در فضای مجازی، مانند انتقال ایده‌ها، خیال‌پردازی‌ها و ناهنجاری‌های روانی نسبت به کودکان، نقش مهمی در تغذیه، تشویق و تسهیل جرائم جنسی ارتكابی علیه کودکان دارد (۳).

در کنوانسیون جرائم سایبری اروپا مقررات مفصلی در این خصوص صورت گرفته است که حائز اهمیت تلقی می‌شود. از مفاد معاهده و متن توضیحی چنین برداشت می‌شود که برای مبارزه با این اقدامات فزاینده در فضای مجازی، هدف اولیه جلوگیری از تولید و توزیع این داده‌ها به سخت‌ترین روش است. شناسایی و تعیین مسئولیت کیفری برای مرتکبین همه بخش‌های زنجیره، از تولید تا تملک، به عنوان روشی مؤثر برای کاهش تولید پورنوگرافی کودکان در نظر گرفته شده است. به همین دلیل، کنوانسیون اروپایی جرائم سایبری یکی از اولین گام‌های مبارزه با پورنوگرافی کودکان در زمینه حقوقی است.

۳. فعالیت‌های قانونی صورت‌گرفته راجع به محکومیت پورنوگرافی کودکان در اتحادیه اروپا: موارد محدودی از کنش‌های جنسی همانند سوءاستفاده جنسی از کودکان به شدت محکوم شده‌اند و در عین حال، سوءاستفاده جنسی از کودکان تا حد بسیار اندکی زیر نظر و تفکر موشکافانه و نقادانه قرار گرفته است. از پورنوگرافی کودکان (با وجود عدم تعریف مستقل و پذیرفته شده) اغلب به عنوان مظهر سوءاستفاده جنسی یاد می‌شود.

توسعه سریع اینترنت از سال ۱۹۹۴ بلافاصله مورد توجه اتحادیه اروپا قرار گرفت و این موضوع را برای اولین بار در سال ۱۹۹۶ در دستور کار خود قرار داد. در اجلاس غیر

مکرر، بزه کاری در آینده، روی آوردن به روسپی گری، طرد از جامعه و محیط دوستان و انواع بیماری های مقاربتی رو به رو هستند. شورای اروپا و اتحادیه اروپا به طور همزمان و مکمل، کار بر روی اقداماتی را که باید علیه پورنوگرافی کودکان و گسترش آن در محیط مجازی اتخاذ شود، آغاز کردند. ملموس ترین مثال آن کنوانسیون جرائم سایبری شورای اروپا است که در بالا به اختصار توضیح داده شد.

کنوانسیون شورای اروپا در مورد جرائم سایبری، این نکته پایانی همه تلاش ها به ویژه در مبارزه با پورنوگرافی کودکان است. هدف این موافقت نامه مؤثرتر کردن مبارزه با هرزه نگاری کودکان در اینترنت است، زیرا پورنوگرافی کودکان در محیط مجازی رایج تر و قابل دسترس تر است. پورنوگرافی کودکان مخرب ترین و مضرترین شکل خود را از طریق اینترنت به خود گرفته و به روشی پرکاربرد برای بهره کشی جنسی از کودکان تبدیل شده است، اگرچه این مطالعات دارای جنبه های مثبت هستند، اما جنبه های منفی نیز دارند، به طوری که اذعان شده این فعالیت ها از جانب کشورها در اساس مورد توجه قرار نمی گیرد. مهم ترین نکته منفی ای که می توان گفت، به ویژه از منظر کنوانسیون به طور کلی موضوع این پژوهش، آسیب پذیری حق آزادی بیان با وضع چنین مقررات است.

هنگامی که کنوانسیون در مقررات معرفی شده به عنوان یک کل در نظر گرفته شود، آزادی بیان که در نتیجه قرن ها مبارزه به دست آمده است، ممکن است به دلیل نگرانی های مختلف کاهش یابد. به همین دلیل، در جریان اجرای کنوانسیون که با اقدامات انجام شده علیه پورنوگرافی کودکان پیشرفت بسیار مثبتی داشته است، بر اساس قوانین داخلی، با سد آزادی بیان مواجه شده است و کشورها در زمان اجرای آن به نوعی دست به عصا عمل کرده اند و حمایت از کودکان در فضای مجازی را فدای سد محکم آزادی بیان کرده اند.

تنها توانسته است به چند کودک که صاحب تصاویر مورد نظر بوده اند، دسترسی پیدا کند و آن ها را ردیابی کند، ضمناً در این سند به این نکته اشاره شده است که پلیس برای مبارزه با این موضوع به کادر کافی، آموزش کافی و همکاری بین المللی در خصوص جرائم اینترنتی نیاز دارد و پلیس اروپا (Euro-Pol) و پلیس بین المللی (اینترپل) باید در این زمینه تقویت شود.

یکی از اهداف کمیسیون که از طریق این سند محقق می شود، ایجاد خطوط درخواست در کشورهای عضو و ارائه بودجه تبلیغاتی متناسب با نقش مهمی است که ایفا می کنند. همچنین تصریح شده است که پلیس باید واحدهای تخصصی در این زمینه ایجاد کند و از به روزترین و مناسب ترین سخت افزار و نرم افزار رایانه ای برای بررسی های خود اطمینان حاصل کند.

موضوع دیگری که کمیسیون به آن توجه کرد، این است که از آنجایی که حتی یک کودک شش ساله نیز می تواند محتوای مستهجن را ببیند، تعریف مفهوم محتوای مضر و حمایت مناسب از آن اهمیت بیشتری پیدا می کند. این سند با تعیین برنامه های عملیاتی برای حمایت از کودکان در برابر سایر آسیب های احتمالی از طریق اینترنت به پایان رسید و عزم اتحادیه در این خصوص اعلام شد. سند مورد نظر توسط همین کمیته با نام «برنامه اقدام برای اینترنت ایمن» توسعه و تمدید شده و در وبسایت رسمی اتحادیه اروپا منتشر شده است.

بحث و نتیجه گیری

در میان بزه دیدگان، کودکان و نوجوانان بزه دیده نیاز به حمایت بیشتری دارند، زیرا کودکان به عنوان آینده سازان جامعه بشری از آسیب پذیرترین اعضای این جامعه محسوب می شوند. در میان این افراد به عنوان بزه دیده، بزه دیده جنسی با خطرهای بیشتری چون بزه دیدگی

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

وقتی از منظر ایران به موضوع پرداخته می‌شود، متأسفانه کشور ما در این زمینه مانند بسیاری از مسائل دیگر عقب مانده است. با عملیاتی‌شدن این توافقنامه، در کشورهای متعهد مبارزه مؤثر با جرائم سایبری به ویژه جرائم سایبری مرتبط با پورنوگرافی کودکان که در فضای مجازی انجام می‌شود و مشکل صلاحیت قضایی از نظر تعقیب رفع شده و تسهیل می‌شود.

با افزایش میزان مشارکت کودکان در فعالیت‌های اینترنتی، استفاده از اینترنت بیش از دیگر رسانه‌ها برای اجتماعی‌شدن و برقراری ارتباط مورد استفاده کودکان قرار گرفته است. فقدان تجربه و آگاهی لازم در رابطه با تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی مدرن پدیده سوءاستفاده از کودکان در فضای مجازی را به عنوان یک نگرانی مشترک در جامعه بین‌المللی پدیدار کرده است. از جمله یافته‌های این مقاله، اهمیت اینترنت و تکنولوژی‌های ارتباطی برای اجتماعی‌شدن، اشکال و قلمرو سوءاستفاده از کودکان در فضای مجازی و اهمیت جلوگیری از آن و بیم کودکان از افشای موارد سوءاستفاده اینترنتی به سایرین، خصوصاً والدین می‌باشد، بنابراین نقش سازمان‌های بین‌المللی به ویژه اتحادیه اروپا در این رابطه حیاتی است تا از کودکان در مقابل سوءاستفاده برخط حمایت مقتضی به عمل آورند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

References

1. Gençtan E. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. Ankara: Maya Yayınları; 1984. [Turkish]
2. Dülger MV. Türk Ceza Hukuku'nda Bilişim Suçları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2004. [Turkish]
3. Sieber U. Legal Aspects of Computer-Related Crime in the Information Society Comcrime Study. Suhsduhg Iru Wkh (Xurshdq & Rpplvlrq. 2004; 2(4): 87-99.
4. İçel K. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Bağlamında Avrupa Siber Suç Politikasının Ana İlkeleri. İÜHFİM. 2001; 59(1-2): 3-10. [Turkish]
5. Sınar H. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Üzerine Bir Deneme. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları; 2004. p.765-800. [Turkish]
6. Yarsuvat D. Müstehcenliğin Neresindeyiz. Güncel Hukuk. 2004; 9: 49. [Turkish]
7. Council of Europe. Convention on Cybercrime. In: The Fight against Terrorism: Council of Europe Standards. Strasbourg: Council of Europe Publishing; 2003. p.153-186.
8. Hammond A. The 2001 Council of Europe Convention on Cybercrime: An Efficient Tool to Fight Crime in Cyberspace?. Available at: <http://www.magnin.org/Publications>.
9. Helvacıoğlu AD. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi - Temel Hükümlerin İncelenmesi. Edited by Atamer YM. İnternet ve Hukuk. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını; 2004. p.277-299. [Turkish]
10. Raman J. Computer Crime. 2004. Available at: http://www.urova.fi/home/oiffi/enlist/commentary/computer_crime.html.
11. Sokullu Akıncı F. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'nde Yer Alan Maddi Ceza Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve İnternette Çocuk Pornografisi. İÜHFİM. 2001; 59(1-2): 11-38. [Turkish]
12. Aksoy E. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi. GSÜHFD. 2002; 1(1): 869-895. [Turkish]
13. European Union. Safer Internet Action Plan: Work Programme 2003-04. Available at: http://www.europa.eu.int/information_society/programmes/iap/programmes/workprogramme/index_en.htm.